

सर्वोच्च अदालत, संयुक्त इजलास
माननीय न्यायाधीश श्री देवेन्द्रगोपाल श्रेष्ठ
माननीय न्यायाधीश श्री प्रकाशमानसिंह राउत
फैसला

०७०-सी-०६८३

मुद्दा:- बक्सपत्र लिखत बदर दर्ता बदर दर्ता हक कायम।

जिल्ला बारा, गा.वि.स. देवापुर, वडा नं. ४ बस्ने अछ्छेलालप्रसाद कुशवाहा..१ पुनरावेदक
विरुद्ध प्रतिवादी

जिल्ला बारा, गा.वि.स. देवापुर, वडा नं. ४ बस्ने नावालक भोला कुशवाहा,
सुरेखाकुमारी र आशाकुमारी समेतको संरक्षक भई आफ्नो हकमा समेत
ऐ.ऐ. बस्ने प्रभादेवी.....१ प्रत्यर्थी
वादी

शुरु तहमा फैसला गर्ने:- मा.जि.न्या.श्री ब्रजेश प्याकुरेल

बारा जिल्ला अदालत

शुरु फैसला मिति:-२०६८।२।१८

पुनरावेदन तहमा फैसला गर्ने:- माननीय न्यायाधीश श्री पुरुषोत्तम भण्डारी

माननीय न्यायाधीश डा.श्री आनन्दमोहन भट्टराई

पुनरावेदन अदालत हेटौँडा

फैसला मिति: २०७०।०१।०२

पुनरावेदन अदालत हेटौँडाको मिति २०७०।०१।०२ को फैसला उपर यस
अदालतमा न्याय प्रशासन ऐन, २०४८ को दफा १२(१) (क) (ख) बमोजिम मुद्दा दोहो-
याई हेर्ने निस्सा प्रदान भई सोही ऐनको दफा ९(१) बमोजिम दायर हुन आएको यसै
अदालतको क्षेत्राधिकार भित्रको प्रस्तुत मुद्दाको संक्षिप्त तथ्य र ठहर यस प्रकार छ:-

१. भिखर महतो कोइरीको दुई छोरा विपक्षी सत्यनारायण महतो र विपक्षी अच्छेलाल महतो हुन्। सत्यनारायणको एक पत्नी म फिरादी प्रभादेवी भई हाम्रो दाम्पत्य जीवनबाट एक छोरा भोला कुशवाहा र दुई छोरी फिरादी सुरेखाकुमारी र आशाकुमारी हुन्। हामी फिरादी विपक्षी सत्यनारायणको बीचमा अंशबण्डा भएको छैन। विपक्षी अच्छेलाल देवर काका नाताका हुन्। विपक्षीले हामीलाई खान लाउन बस्न समेतमा बन्चित गर्नु भएको छ। म फिरादीसँग छोराछोरी समेत बसेका छन्। हाम्रो समेत अंशहक लाग्ने श्रीसम्पत्ति विपक्षी पति पिता सत्यनारायणले विपक्षी अच्छेलाललाई मिति २०६६।६।२ मा र.नं. ७२५/२ बाट पारित गरेको हालैदेखिको बकसपत्र लिखतको नक्कल लिई हेर्दा जिल्ला बारा, गा.वि.स. देवापुर, वडा नं. ५ गा., कि.नं. ४ को ०-०-१३-१२ मध्ये दक्षिण तर्फबाट ०-०-३^१/२ समेत भएको घर र जयनगर चिउटाहा गा.वि.स, वडा नं. १, कि. नं. ७५१ को १-७-१० मध्ये दक्षिणतर्फबाट ०-६-० जग्गा हाम्रो समेत अंशहक लाग्ने कि.नं. ७५१. कि.का. भई हाल कायम कि.नं. २३५० को ०-६-० मध्ये दक्षिण तर्फबाट ५ खण्डको ४ खण्ड लिखत र दर्ता बदर गरी हाम्रो नाउँमा दर्ता गरी पाऊ। कि.नं. ४ को ०-०-१३-१२ मध्ये पारित भएको दक्षिण-पश्चिम कुनाको ०-०-३^१/२ मा भएको घर समेतबाट दक्षिणतर्फको ५ खण्डको ४ खण्डको लिखत बदर गरी हाम्रो हक कायम गरी पाउँ भन्ने समेत व्यहोराको फिरादपत्र।
२. विपक्षी र म प्रतिवादी समेत सगोलमा बसी आएकोमा विपक्षी सधैं माइतीघरमा बस्ने गरेकीले मेरो भिन्द बसेको भाई अच्छेलालले मेरो सेवा टहल गरी मलाई रिझाए वापत मैले हालैको बकसपत्र गरी दिएको हुँ। वादी दावी बमोजिम बकसपत्र लिखत दर्ता बदर समेत हुनुपर्ने होइन, छैन भन्ने समेत व्यहोराको सत्यनारायणको प्रतिउत्तरपत्र।
३. दाजु सत्यनारायणले मलाई २०५२ सालमा खेतीको जग्गा दिई मबाट मिति २०५२।१२।१३ मा अंश भरपाई गरी दिनु भएको छ। बुबाको नाममा नापी भएको पुख्र्यौली जग्गामा बसोबास गरी आएको सोही जग्गा मलाई मेरो अंश वापत बकसपत्र लेखिदिनु भएकोले वादी दावी बमोजिम लिखत बदर दर्ता हुनुपर्ने होइन भन्ने समेत व्यहोराको प्रतिवादी अच्छेलालको प्रतिउत्तरपत्र।

४. दावीको जग्गामा वादीको अंशहक रहेकोले लिखत दर्ता बदर हुनुपर्ने हो भन्ने समेत व्यहोराको वादीको साक्षी अफिमीप्रसाद यादवले शुरु अदालतमा गरेको वकपत्र।
५. वादी दावी बमोजिम लिखत बदर हुनुपर्ने होइन भन्ने समेत व्यहोराको प्रतिवादीको साक्षी छविलाल यादवले शुरु अदालतमा गरेको वकपत्र।
६. यसमा वादीको फिराद दावी अनुसार पारित मिति २०६६।६।२ को र.नं. ७२५/२ को हालैको बकसपत्रमा उल्लेखित कि.नं. २३५० को ज.वि. ०-६-० मध्येको दक्षिण तर्फबाट ५ खण्डको ४ खण्ड र ऐ. कि.नं. ४ को ०-०-१३-१२ मध्ये दक्षिण-पश्चिम कुनाको ज.वि. ०-०-३^१/२ मा भएको घर समेतबाट दक्षिणतर्फको ५ खण्डको ४ खण्डको लिखत बदर हुने र वादीहरूको अंश हक कायम भई निजहरूको नाममा दर्ता हुने ठहर्छ भन्ने समेत व्यहोराको शुरु बारा जिल्ला अदालतबाट भएको फैसला।
७. शुरु फैसलामा चित्त बुझेन। प्रतिवादी सत्यनारायण महतो र म प्रतिवादी अच्छेलाल महतो सहोदर दाजुभाई भएको र मैले दाजुलाई अंश भर्पाई मिति २०५२।१२।१३ गते गर्दा ससिम जग्गाहरू मात्र लिएको, कित्ताबाट हुने जग्गा पछि दिने सहमति भई हामी दाजुभाई बीच भएको सहमति अनुसार दाजुले उल्लेखित मिति २०६६।६।२ गते लिखत पारित गरी दिएका हुन्। अतः दाजुभाई बिच भएको सहमति समेतको आधारमा पारित भएको लिखतलाई बदरनियत चिताई दिएको फिरादबाट लिखत बदर हुने ठहर गरेको शुरु फैसला त्रुटिपूर्ण छ। वादी मध्येका नाबालक भोला कुशवाहा मेरा दाजु सत्यनारायण महतोको छोरा होइनन्। निज विपक्षी प्रभादेवीले ल्याएको झट्केलो छोरा हो। निजको हकमा गा.वि.स.को कार्यालय देवापुरले समेत सिफारिश गरी दिएको हुँदा उल्टि गरी पाउँ भन्ने समेत व्यहोराको पुनरावेदन प्रतिवादी अच्छेलालप्रसाद कुशवाहाको पुनरावेदनपत्र।
८. यसमा घरको मूलीले अचलमा आधा व्यवहार चलाउने र नाबालकको सन्दर्भमा मुलुकी ऐन, अंशबण्डाको १९(१) नं. को व्याख्यात्मक प्रश्न समावेश भएकोले शुरुको फैसला विचारणीय हुँदा मुलुकी ऐन, अ.बं. २०२ नं. तथा पुनरावेदन अदालत नियमावली, २०४८ को नियम ४७ बमोजिम छलफलको लागि प्रत्यर्थी झिकाई नियमानुसार पेश गर्नु भन्ने पुनरावेदन अदालत हेटौँडाको मिति २०६९।६।१२ गतेको आदेश।

९. विवादित लिखतमा समेत सहमति भन्ने शब्द नपरी रिझ वापत भन्ने उल्लेख भएको देखिँदा बण्डा हुँदाको अवस्थाको सम्झौता सहमति अनुसार दिएको मान्न सकिने अवस्था देखिँदैन। एकपटक अंश लिई भिन्न भैसकेका अंशियारलाई लिखत गरिँदा अंश नभएका अंशियारको अंशहकमा असर पर्ने गरी भएको व्यवहारले कानूनी मान्यता प्राप्त गर्न नसक्ने देखिएन । तसर्थ वादीहरुको हक जतिमा लिखतको ५ खण्डको ४ खण्ड बकसपत्र लिखत बदर भई वादीहरुको हक कायम हुने गरी भएको शुरु बारा जिल्ला अदालतको मिति २०६८।२।१८ गतेको फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ठहर्छ भन्ने समेत बेहोराको पुनरावेदन अदालत हेटौडाको फैसला।
१०. मलाई मिति २०६६।६।२ मा पारित गरेको विवादित लिखतको दाता सत्यनारायण महतो कोईरी विपक्षी वादीहरुका पति पिता (भोला बाहेक) भएकोमा विवाद छैन। निजले वादीलाई समर्थन गरी शुरुमा नै प्रतिवाद नगरी बसिदिएको अर्थात निज सत्यनारायण मेरो विपक्षको व्यक्ति हो भन्ने कुरामा दुईमत नभएकोले निजले वादी भोलाको विरुद्धमा प्रमाण लाग्ने कार्य गर्नु हुँदैन भने सहज अनुमान गर्न सकिन्छ र गाउँटोल, समाजमा भएको व्यवहारिक घटना प्रमाणित गर्ने कार्य गा.वि.स. को कार्यालयले गर्ने हुँदा गा.वि.स. को कार्यालय देवापुरले भोला कुशवाहा सत्यनारायण महतोको वास्तविक छोरा नभएको कुरा प्रमाणित गरी सिफारिस गरिदिएको छैन। भिखर महतो कोईरीको २ छोराहरुमा जेठो मेरा दाता सत्यनारायण महतो कोईरी र कान्छो म अच्छेलालप्रसाद कुशवाहा हुँ। मैले पिताबाट अंश भरपाई गरी छुटी सकेको र पिताको नाउँको सम्पत्तिमा मेरो अंश नलाग्ने भएको भए भिखर महतोको स्वर्गवासपछि निज पिताको नाउँको जग्गा नामसारी गराउदा मेरो सहमतिको आवश्यकता नै थिएन र पिताको नाउँको ऐलानी घर बास र नम्बरी जग्गा मैले व्यवहार रुपी भोग चलन गरी आएको हुँदा स्थानिय निकायको सिफारिस र मेरो मंजुरी सहमतिले मात्र पिता भिखर महतो नाउँको जग्गा मेरा दाता दाजु सत्यनारायण महतो कोईरीको नाममा नामसारी भएको हो। हाम्रो पारिवारिक संरचना र दाजुले भाइलाई जग्गा दिदा बकसपत्रको माध्यमले दिने गरिने हुँदा सो तथ्यलाई समेत मनन नगरी गरिएको फैसला भएको छ। साथै यसै सम्मानित अदालतबाट प्रकाशित हुने कानून पत्रिकाको २०४८ सालको अंक ११ निर्णय नं. ४४२२ मा प्रतिपादित सिद्धान्त

"वादीहरूको उमेर १७ वर्ष, ७ वर्ष र ५ वर्ष लेखिएको देखिँदा मुलुकी ऐन, अंशबण्डाको १९(१) नं. अनुसार निजहरूको मंजुरी लिनुपर्ने अवस्था देखिन आएन" भनी सिद्धान्त प्रतिपादन भएकोमा उल्लेखित सिद्धान्त विपरीत वादीहरूको उमेर १३ वर्ष, ११ वर्ष र ७ वर्ष रहेको कुरा फिरादबाट प्रमाणित हुँदा हुँदै निजहरूको हकमा समेत वादी दावी पुग्ने भनी भएको फैसला कानून तथा संबद्ध प्रमाणको मुल्याङ्कन नै नगरी शुरु बारा जिल्ला अदालतबाट मिति २०६८।२।१८ मा भएको फैसलालाई सदर गर्ने गरी पुनरावेदन अदालत हेटौँडाबाट मिति २०७०।१।२ गतेमा भएको फैसला समेत त्रुटिपूर्ण हुँदा सो फैसला बदर गरी पाउन न्याय प्रशासन ऐन, २०४८ को दफा १२(१)(क), (ख) बमोजिम मुद्दा दोहोर्‍याई हेरी पाउँ इन्साफ गरिपाउँ भन्ने समेत व्यहोराको निवेदक अछेलालप्रसाद कुशवाहाको यस अदालतमा परेको निवेदनपत्र।

११. यसमा मुलुकी ऐन, अंशबण्डाको १९(१) अनुरूप उमेर नपुगेकाको हकमा पनि वादी दावी पुग्ने गरी शुरु बारा जिल्ला अदालतबाट तथा पुनरावेदन अदालत हेटौँडाबाट भएको फैसला सम्बत २०४६ सालको दे.पु.नं. ४९९, ने.का.प. २०४८ नि.नं. ४४२२ पृष्ठ ७८१ मा प्रतिपादित सिद्धान्त विपरित भई फरक पर्न सक्ने देखिँदै न्यायप्रशासन ऐन, २०४८ को दफा १२ को उपदफा १ को खण्ड (क) र (ख) को अवस्था विद्यमान देखिँदा मुद्दा दोहोर्‍याई हेर्ने निस्सा प्रदान गरिदिएको छ। विपक्षी झिकाई कानून बमोजिम गर्नु भन्ने यस अदालतको आदेश।
१२. नियमबमोजिम साप्ताहिक तथा दैनिक पेशी सुचीमा चढी आज यस ईजलास समक्ष पेश हुन आएको प्रस्तुत मुद्दामा पुनरावेदक अछेलाल प्रसाद कुशवाहाका तर्फबाट उपस्थित विद्वान अधिवक्ताद्वय श्री जगदेव चौधरी, श्री कृष्णमुरारी रौनियारले मिति २०६६।६।२ मा पारित गरेको विवादित लिखतको दाता सत्यनारायण महतो कोईरी विपक्षी वादीहरूका पति पिता भएकोमा विवाद छैन। मुलुकी ऐन, अंशबण्डाको १९(१) नं. बमोजिम सत्यनारायण कोईरीको सम्पत्तिको आधासम्म आफु खुश गर्न पाउने र दाजुभाई विच जग्गा दिने सहमती भएको अवस्थामा भोला कुशावाहाको हकमा निज झट्केलो छोरा भएकोले अंश हक पाउने नभएकोले एवं वादीहरूको उमेर १३ वर्ष, ११ वर्ष र ७ वर्ष रहेको कुरा फिरादबाट प्रमाणित हुँदा हुँदै निजहरूको

समेत सहमती पर्ने भनी निजहरूको हकमा समेत वादी दावी पुग्ने भनी भएको फैसला कानून तथा संबद्ध प्रमाणको मुल्याङ्कन नै नगरी शुरू बारा जिल्ला अदालतबाट भएको फैसलालाई सदर गर्ने गरी पुनरावेदन अदालत हेटौडाबाट मिति २०७०।१।२ मा भएको फैसला समेत त्रुटिपूर्ण हुँदा उक्त फैसला बदर हुनुपर्छ भनी बहस गर्नु भयो। प्रत्यर्थी प्रभादेवीका तर्फबाट उपस्थित हुनु भएका विद्वान अधिवक्ता श्री विरेन्द्र प्रसाद चौधरीले दाजुभाई बीच जग्गाको हस्तान्तरणबारे कुनै सहमती नभएको अवस्थामा जग्गा हक हस्तान्तरण गरेको हुँदा शुरू जिल्ला अदालतले लिखत बदर गरेको फैसला सदर गरेको पुनरावेदन अदालत हेटौडाको फैसला मिलेकै हुँदा सदर हुनुपर्छ भनी गर्नु भएको बहस समेत सुनियो।

१३. उल्लेखित विद्वान कानून व्यवसायीहरूको बहस सुनी पुनरावेदन सहितको सक्कल मिसिल समेत अध्ययन गरी हेर्दा यसमा हाम्रो समेत अंश हकको जग्गाहरू मालपोत कार्यालय, बाराको मिति २०६६।६।२ मा र.नं. ७२५/२ बाट पारित हालै देखिको बकसपत्र लिखत र सोको आधारमा बारा जिल्ला, जयनगर च्यूटाहा गा.वि.स. वडा नं. १, कि.नं. ७५१ को ज.वि. १-७-१० कित्ताबाट भई हाल कायम कि.नं. २३५० को ०-६-० मध्ये दक्षिणतर्फबाट ५ खण्डको ४ खण्डको लिखत र दर्ता बदर गरी हाम्रो नाउँमा दर्ता गरिपाउँ साथै त्यस्तै बारा जिल्ला, देवापुर गा.वि.स. वडा नं. ५ मा, कि.नं. ४ को ०-०-१३-१२ मध्ये पारित भएको दक्षिण पश्चिम कुनाको ०-०-३^१/२ मा भएको घर समेतबाट दक्षिणतर्फको ५ खण्डको ४ खण्डको लिखत बदर गरी हाम्रो हक कायम गरिपाउँ भन्ने फिराद दावी, आफ्नो अंश जति जग्गा मात्र बकस दिएको हुँदा मुलुकी ऐन, अंशबण्डाको १९(४) नं. ले बदर हुनुपर्ने होइन भन्ने प्रतिवादी सत्यनारायण कोइरीको र पिताको नाउँमा नापनक्सा भएको घडेरी जग्गामा मेरो नैसर्गिक हक भएको र सो जग्गामा मैले घर बनाई भोगचलन समेत गरी आएको, अंश भरपाईमा सो घडेरी जग्गा उल्लेख हुन नसके पनि मैले पुख्र्यौली सम्पत्ति पाएको हुँदा लिखत दर्ता बदर हुनुपर्ने होइन भन्ने प्रतिवादी अच्छेलालप्रसाद कुशवाहाको प्रतिउत्तर जिकिर भएको प्रस्तुत मुद्दामा वादीको फिराद दावी अनुसार मिति २०६६।६।२ को र.नं. ७२५/२ बाट पारित हालैको बकसपत्रमा उल्लेखित कि.नं. २३५० को ज.वि. ०-६-० मध्येको दक्षिणतर्फबाट ५ खण्डको ४ खण्ड खण्ड र ऐ. कि.नं. ४ को

ज.वि. ०-०-१३-१२ मध्ये दक्षिण-पश्चिम कुनाको ज.वि. ०-०-३^१/_२ मा भएको घर समेतबाट दक्षिण तर्फको ५ खण्डको ४ खण्डको लिखत बदर हुने र वादीहरुको अंश हक कायम भई निजहरुको तर्फको ५ खण्डको ४ खण्डको लिखत बदर हुने र वादीहरुको अंश हक कायम भई निजहरुको नाममा दर्ता हुने ठहर्‍याई भएको शुरु बारा जिल्ला अदालतको फैसला सदर गरेको पुनरावेदन अदालत हेटौडाको फैसला उपर प्रतिवादी अच्छेलालको यस अदालतमा पुनरावेदन दर्ता हुन आएको प्रस्तुत मुद्दामा पुनरावेदक प्रतिवादी अच्छेलालको पुनरावेदन जिकिर बमोजिम हुनुपर्ने हो वा होइन? पुनरावेदन अदालत हेटौडाको फैसला मिले नमिलेको के हो ? भन्ने सम्बन्धमा निर्णय दिनुपर्ने देखिन आयो।

१४. निर्णयतर्फ बिचार गर्दा, भिखर महतो कोईरीको दुई छोरा विपक्षीहरु सत्यनारायण महतो र अच्छेलाल महतो भएको, सत्यनारायणको एक पत्नी फिरादी प्रभादेवी भई निजहरुको एक छोरा भोला कुशवाहा, दुई छोरी फिरादी सुरेखाकुमारी र आशाकुमारी भएकोमा विवाद भएन। यी फिरादी र विपक्षी सत्यनारायणको बीचमा अंशबण्डा भएको देखिदैन। भिखर महतो कोईरीको २ छोराहरुमा जेठो मेरा दाता सत्यनारायण महतो कोईरी र कान्छो म अच्छेलालप्रसाद कुशवाहा हुँ। दाजु सत्यनारायण महतोले मलाई २०५२ सालमा नै खेतीका जग्गाहरु मात्र मलाई दिई मिति २०५२।१२।१३ मा अंश भरपाई गरी छुटी भित्र भएकोमा सो अंश भर्पाईमा मैले भोग चलन गरी आएको घडेरी जग्गा उल्लेख हुन नसकेको जिल्ला बारा देवापुर १ कि.न. ७५१ को १-७-१० जग्गाबाट मैले केही जग्गा कित्ताकाट गराई लिनुपर्नेमा तत्काल अंश भर्पाई गराउदाको अवस्था कित्ताकाट गर्न सकिने अवस्था नरहेकोले ससिम जग्गाहरु मात्र अंश भर्पाईमा उल्लेख गरी पछि कित्ताकाट गराई लिनेदिने भनी सो अवस्थामा अंश भर्पाई भएको हो। पिता भिखर महतो कोईरीको नाउँमा नापनक्सा भएको बारा देवापुर ५ को कि.न. ४ को ज.वि.०-०-१३-१२ मध्ये दक्षिण तर्फको ज.वि. ०-०-३^१/_४ मा मेरो बसोवास घर भई वस्दै आएकोमा दाजु सत्यनारायणसँग मिति २०५२।१२।१३ गते अंश भर्पाई गर्दा ससिम जग्गाहरु मात्र लिएको, कित्ताकाट हुने जग्गा पछि दिने सहमति भई हामी दाजुभाई बिच भएको सहमति अनुसार दाजुले मिति २०६६।६।२ गते लिखत पारित गरी दिएका हुन् भनी जिकिर लिएको देखिन्छ। साथै उल्लेखित

कि.न. ७५१ को १-७-१० मध्येबाट ०-६-० जग्गा पुर्व दक्षिणबाट र कि.न. ४ को ज.वि.०-०-१३-१२ मध्ये दक्षिण तर्फको ज.वि. ०-०-३^१/_४ सत्यनारायण महतोले भाई अच्छेलाल महतोलाई र.न ७२५/२ मिति २०६६।६।२ मा हालैको बकसपत्र पारित गरिदिएको उक्त लिखतबाट देखियो।

१५. यसरी वादीको समेत सगोल अंश हकको जग्गा बकसपत्र गरिदिदा सगोलको अंशियार वादीहरूको मञ्जुरी लिन पर्नेमा सो नगरी आफ्नो अंश हक नपुग्ने जग्गा समेत पुरै हाल देखिको बकसपत्र गरिदिएकाले उक्त जग्गा हालैको बकसपत्र गरिदिन मिल्ने नमिल्ने सम्बन्धमा बिचार गर्दा मुलुकी ऐन, अंशबण्डाको १९(१) नं. मा भएको व्यवस्थामा स्वास्नी, छोरा, अविवाहित छोरी वा विधवा बुहारी हुने मानिसको चल अचल सम्पत्तिमा आफ्नो घर व्यवहार चलाउन पिता पुर्खाका पालाको चल अचल गैह्र सम्पत्तिको हकमा चलमा सबै अचलमा आधीसम्म व्यवहार चलाउनलाई स्वास्नी, छोरा, अविवाहित छोरी वा विधवा बुहारीको मन्जुर नभएपनि आफ्नो खुश गर्न पाउछ। अचलमा आधीभन्दा बढी भने व्यवहार चलाउनै परेपनि एक्काईस वर्ष नाघेका स्वास्नी, छोरा, अविवाहित छोरी र विधवा बुहारीहरूको मन्जुरी लिई मात्र खर्च गर्न हुन्छ। मन्जुरी नलिई गरेको सदर हुदैन भन्ने उल्लेख भएको देखिन्छ। प्रस्तुत मुद्दामा सगोलको सम्पत्ति राजीनामा बिक्री गरिदिएको नदेखिई हालैको बकसपत्र गरिदिएको देखिन आएको र वादीहरू मध्ये नावालक भोला कुशवाहाको उमेर १३ वर्ष, सुरेखाकुमारीको उमेर ११ वर्ष र आशाकुमारीको उमेर ७ वर्ष लेखिएको र निजहरू एक्काईस वर्ष उमेर पुगेको नदेखिँदा निजहरूको मन्जुरी लिनपर्ने नदेखिनुको अतिरिक्त यसै विवादका सन्दर्भमा सम्बत २०४६ सालको दे.पु.नं. ४९९ (ने.का.प. २०४८, अंक ११, नि.न. ४४२२, पृष्ठ ७८१) को बकसपत्र बदर मुद्दामा वादीहरूको उमेर १७ वर्ष, ७ वर्ष र ५ वर्ष लेखिएको देखिदा मुलुकी ऐन, अंशबण्डाको १९(१) नं. अनुसार निजहरूको मन्जुरी लिनपर्ने अवस्था देखिन आएन भनी २१ वर्ष भन्दा कम उमेरका अंशियारहरूको मन्जुरी लिन नपर्ने भन्ने सिद्धान्त समेत प्रतिपादन भएको देखिन्छ। साथै यस अदालतबाट झगडिया झिकाउने आदेश हुँदा आधार लिएको उल्लेखित नजिर पनि प्रस्तुत मुद्दामा लाग्ने स्थिति देखिन आयो।

१६. जहाँसम्म वादीको फिराद मुलुकी ऐन, दान बकसको १ नं. अन्तर्गतको परेको हुँदा अंशवण्डाको १९(१) नं. आकर्षित हुँदैन भनी विपक्षी वादीका विद्वान कानुन व्यवसायीको बहस जिकिर छ त्यसतर्फ बिचार गर्दा उक्त दानबकसको १ नं. मा आफ्नो हक पुग्ने सम्पत्ति दान वा बकस गरी दिन हुन्छ। सो वमोजिम दान वा बकस गरिदिदा हकवालालाई बकस भनी र अरुलाई दान वा बकस जुन व्यहोराले दिएपनि हुन्छ। आफु खुश गर्न पाउने बाहेक अरुमा अंशियार र हक पुग्नेहरुको मन्जुरीको लिखत नलिई वा साक्षी नराखि दान बकस गरिदिन हुँदैन भन्ने कानुनी व्यवस्था रहे भएवाट उक्त नं. मा अंशियार र हक पुग्नेहरुको मन्जुरीको लिखत नलिई दानबकस गर्न नमिल्ने भन्ने भएतापनी नावालकलाई साक्षी राख्नुपर्ने र मन्जुरी लिनुपर्ने भन्ने कानुनी व्यवस्था नै नभएवाट कसको मन्जुरी लिनुपर्ने भन्ने सम्बन्धमा मुलुकी ऐन, अंशवण्डाको १९(१) नं. नै आकर्षित हुने देखिन्छ।

१७. अतः मिति २०६६।६।२ को र.नं. ७२५/२ बाट पारित हालैको बकसपत्रमा उल्लेखित कि.नं. २३५० को ज.वि. ०-६-० मध्येको दक्षिणतर्फबाट ५ खण्डको ४ खण्ड र ऐ. कि.नं. ४ को ज.वि. ०-०-१३-१२ मध्ये दक्षिण-पश्चिम कुनाको ज.वि. ०-०-३^१/_२ मा भएको घर समेतबाट दक्षिण तर्फको ५ खण्डको ४ खण्डको लिखत सत्यनारायण महतोले भाई अच्छेलाल कुशवाहालाई हालैको बकसपत्र पारित गरिदिएको हुदा उक्त लिखतबाट ५ भागको ४ भाग लिखत वदर गरि पाउँ भन्ने वादीको मुख्य दावी रहेको प्रस्तुत मुद्दामा उक्त लिखतबाट वादीहरु मध्ये नावालक भोला कुशवाहाको उमेर १३ वर्ष, सुरेखाकुमारीको उमेर ११ वर्ष र आशाकुमारीको उमेर ७ वर्ष लेखिएको देखिँदा निजहरुको हकमा समेत वादी दावी वमोजिम ५ भागको ४ भाग लिखत वदर हुने भन्ने बारा जिल्ला अदालतको फैसला सदर हुने ठहर्‍याई भएको पुनरावेदन अदालत हेटौँडाको मिति २०७०।१।२ को फैसला सो हदसम्म मिलेको नदेखिदा केही उल्टी भई वादी दावी वमोजिम ५ भागको १ भागको लिखत वदर हुने ठहर्छ। अरु कुरामा पुनरावेदक अच्छेलाल कुशवाहाको पुनरावेदन जिकिर पुग्न सक्दैन। तपशिल वमोजिम गर्नु।

तपशिल

माथि ठहर खण्डमा लेखिए वमोजिम वादी दावी वमोजिम ५ भागको ४ भाग लिखत वदर हुने ठह-याई भएको पुनरावेदन अदालत हेटौडाको मिति २०७०।१।२ को फैसला सो हदसम्म मिलेको नदेखिदा केही उल्टी भई वादी दावी वमोजिम ५ भागको १ भागको लिखत वदर हुने ठहरी फैसला भएकोले वादी प्रभादेवीले शुरु फिराद गर्दा राखेको कोर्टफी रु १०२०।— जफत हुने हुँदा केही गर्नु परेन। -----१

पुनरावेदक प्रतिवादी अच्छेलाल प्रसाद कुशवाहाले पुनरावेदन अदालत हेटौडामा पुनरावेदन गर्दा रु १०२०।— ध.र.न ७४९ मिति २०६८।९।८ मा धरौटी राखेको देखिदा उक्त धरौटी रकमवाट पुनरावेदक प्रतिवादी अच्छेलाल प्रसाद कुशवाहाले फिर्ता पाउँ भनि ऐनका म्याद भित्र फिर्ता माग्न आए कुनै दस्तुर नलिई फिर्ता दिनु भनि पुनरावेदन अदालत हेटौडामा लेखि पठाईदिनु -----२

प्रस्तुत मुद्दाको लगत कट्टा गरी मिसिल नियमानुसार अभिलेख शाखामा बुझाईदिनु ---३

न्यायाधीश

उक्त रायमा मेरो सहमति छ ।

न्यायाधीश

इजलास अधिकृत:- कोशलेश्वर ज्ञवाली

कम्प्यूटर:- मन्जिता ढुंगाना

सम्बत् २०७३ साल पुस महिना ७ गते रोज ५ शुभम्-----